

RÁTKAI ÁRPÁD

A kisebbségi önkormányzatok legitimációhiánya

A kisebbségi törvény¹ 1993-ban történt elfogadása óta politikusok és kisebbségi önkormányzati vezetők gyakran állítják azt, hogy Magyarországon „immár vannak a kisebbségeknek legitim képviselői, és pedig a kisebbségi önkormányzatok.” Ez az állítás azonban hamis. A legitimitás nem az önkormányzatok privilégiuma. A közjogi alapon működő önkormányzatok és a polgári jogi, magánjogi alapokon működő kisebbségi társadalmi szervezetek, egyesületek egyaránt jogszerűen, törvényesen létrejött, törvényesen működő, azaz legitim szervezetek.

A törvényesség persze csak azt jelenti, hogy ezek a szervezetek a jogszabályoknak megfelelően léteznek, és az állam (közigazgatási hivatal, ügyészség, bíróság) nem talál olyan nagy anomáliákat, amelyek a szervezet feloszlását vonnák maguk után. Az az állítás tehát, hogy a kisebbségi önkormányzatok legitim, tehát törvényesen működő közjogi szervezetek, olyan evidencia, mint például valakinek a büntetlen előlétele: nem ok a dicsekvésre, gyakori emlegetése pedig felesleges és gyanús.

A kérdés nem a jogszerűség, hanem az, hogy a kisebbségek helyi kisebbségi önkormányzatai is olyan jól megalapozott, a társadalomba beágyazódott, demokratikus, igazi, valódi képviselők-e, mint a kisebbségek civil szervezetei, azaz rendelkeznek-e megfelelő legitimációval?

Az etnikai jellegű, kisebbségi kulturális egyesületek aktivistákat és szimpatizánsokat tömörítő, az 1989. évi egyesülési törvény² szerint műkö-

dó, demokratikus szervezetek. Egy településen egy kisebbség általában egy egyesületbe tömörül. Ez vagy önálló, a megyei bíróságon bejegyzett egyesület, vagy országos egyesületük helyi szervezete. Egy-egy helyi etnikai közösséget képvisel, megfelelő keretet biztosít a kisebbségi kulturális tevékenységnek, hagyományápolásnak és érdekvédelemnek. Tagságuk rendszeresen beszámoltatja és újjáválasztja vezetőségüket, vezetőik bármikor visszahívhatóak. A helyi etnikai közösség az egyesületet sajátjának tekinti, és bárki csatlakozhat hozzájuk.³

Számos ilyen helyi egyesület már a hetvenes-nyolcvanas évek óta folyamatosan működik, míg mások a kilencvenes években alakultak meg. Tudatosan őrzik közösségük etnokulturális sajátosságait. Legitimációjuk azon alapul, hogy valamely etnikai közösségben gyökereznek, annak érdekeit szolgálják, folyamatosan annak ellenőrzése alatt állnak, tőle függenek. Legitimációjuk nem a törvény erején, hanem társadalmi beágyazottságukon, társadalmi gyökereiken alapul, tehát azon, hogy a jogi formaságoktól függetlenül valóban egy-egy helyi etnikai közösséget képviselnek. Így volt ez már 1989 előtt is, amikor elődszervezetük esetleg nem is egyesületi formában működött, hanem a helyi művelődési ház táncegyütteseként, nemzetiségi szakköröként, nemzetiségi népfront-klubként stb.

Ezzel szemben a kisebbségi önkormányzatok közjogi szervezetek. A közjogiság nem azt jelenti, hogy a civil szervezeteknél magasabb rendűek, hanem csupán azt, hogy azoktól különböznek. Sok félreértés adódik abból a hibás feltevésből, hogy az állami hatalom, a törvény ereje legitimációt is biztosít valamely közjogi szervezetnek. A kisebbségi önkormányzatok nem nyertek legitimációt sem a közjogisággal, sem azáltal, hogy a civil szervezeteknél nagyságrenddel nagyobb állami és önkormányzati támogatást kapnak. De vajon biztosítja-e a helyi kisebbségi önkormányzatok legitimációját az a körülmény, hogy sokkal szélesebb körben választják meg, mint az etnikai egyesületek vezetőségeit?

Vizsgálatunk kezdetben a az ország öt nagyvárosára terjedt ki (Győr, Pécs, Szeged, Debrecen, Miskolc), majd bevontunk két olyan budapesti kerületet is, amelyekben az átlagosnál nagyobb a kisebbségi népesség aránya, és sok kisebbségi önkormányzatuk van (XI. és XVIII. kerület).

Az 1998. október 18-i választásokon e hét településen ill. kerületben összesen 46 kisebbségi listát állítottak. Ezek közül 15 volt öt jelöltes, 31 pedig ötnél több jelöltes. Az etnikumok szerinti megoszlás a következő volt:

7 cigány, 6 lengyel, 6 német, 5 bolgár, 4 görög, 4 örmény, 4 szerb, 3 horvát, 2 román, 2 szlovák, 1 ruszin, 1 szlovén és 1 ukrán lista.

Öt jelöltes (15): Pécs: bolgár, görög, szerb. Szeged: román. Debrecen: bolgár. Miskolc: bolgár, görög, lengyel. Bp. XI.: horvát, szerb. Bp. XVIII.: bolgár, horvát, örmény, ruszin, szlovén.

Hat jelöltes (6): Győr: lengyel. Miskolc: német. Pécs: lengyel. Szeged: örmény, ukrán. Bp. XVIII.: szerb.

Hét jelöltes (8): Debrecen: örmény. Szeged: görög, lengyel, német, szerb, szlovák. Bp. XI.: bolgár. Bp. XVIII.: lengyel.

Nyolc jelöltes (3): Miskolc: szlovák. Bp. XVIII.: görög. Bp. XVIII.: német.

Kilenc jelöltes (1): Bp. XI.: lengyel.

Tíz jelöltes (2): Győr: görög. Bp. XI.: örmény.

Tizenegy jelöltes (2): Pécs: horvát. Bp. XI.: román.

Tizenhárom jelöltes (1): Szeged: cigány.

Tizenhat jelöltes (1): Bp. XI.: német.

Tizenhét jelöltes (1): Győr: cigány.

Tizenkilenc jelöltes (1): Pécs: német.

Huszonnégy jelöltes (1): Pécs: cigány.

Huszonhat jelöltes (1): Bp. XI.: cigány.

Huszonkilenc jelöltes (1): Debrecen: cigány.

Harmincegy jelöltes (2): Miskolc: cigány, Bp. XVIII.: cigány.

A listák és a választási eredmények bárki számára hozzáférhetőek a települési önkormányzatoknál. A választások körüli napokban teljes egészében megjelentek a helyi sajtóban is.

A választások kezdeményezése mint életidegen közjogi procedúra

A kisebbségi önkormányzati választásokat a települési önkormányzati választások kitűzését követő tíz napon belül kellett írásban kezdeményezni a helyi választási irodánál. A határidő túllépése jogvesztő volt.

A szerző 1998-ban olyan beosztásban dolgozott, hogy figyelemmel kísérhette a választási előkészületeket. A választásokat július végén tűzték ki. Az érintettek nagyobb része, különösen a szabadságukat töltők általában nem is értesültek erről. Néhány nappal az augusztusi kezdeményezési ha-

táridő előtt feltűnt, hogy az egyik kisebbség, amelynek vezetői feltétlenül kisebbségi önkormányzatot szerettek volna létrehozni, még nem kezdeményezte a választást. Ekkor azonban az összes számításba jöhető személy szabadságon volt, és a határidő lejártáig nem is tértek haza. Az érintett kisebbség egyik aktivistáját azonban mégis sikerült felkutatnom, és figyelmeztettem őt a jogvesztő határidőre. Kiderült azonban, hogy ő nem magyar állampolgár, ezért nem is kezdeményezheti a választást. A kezdeményezéshez egyébként is legalább öt személyre van szükség.

Ezzel az ügy le is zárult volna. Csakhogy ez a személy öt magyar szomszédjával aláírta a kezdeményezési nyomtatványt. Ez így érvényes kezdeményezés lett, és lehetővé tette azt, hogy ősszel ez a kisebbség is jelölteket állítson, majd önkormányzatot alakítson.

Helytelenül cselekedett-e a nem magyar állampolgárságú egyén és magyar állampolgárságú szomszédjai? Beavatkoztak-e a kisebbség ügyeibe? Nyilvánvalóan nem a kisebbséghez tartozók, és nem is a kisebbségeket segíteni akaró magyarok mulasztottak vagy cselekedtek helytelenül. Az a baj, hogy a helyi etnikai közösségek rákényszerülnek ilyen életidegen közjogi procedúrákra. Az eljárás kisebbségellenes, ugyanakkor az is kétségtelen, hogy a közjogiságból következően nem is lehet ettől nagyon eltérő szabályt alkotni. Az ellentmondás ebben a rendszerben feloldhatatlan.

A jelölés és az etnikai regisztráció

A kisebbségi képviselők jelölésére az a furcsaság irányította rá a figyelmet, hogy 1998-ban olyan jelöltek indultak a választásokon, akik sokak szerint nem tartoztak az adott kisebbséghez⁴. Egy becslés szerint például a megválasztott román kisebbségi önkormányzati képviselőknek mintegy 40 százaléka nem tartozik a román kisebbséghez⁵. Ezt a problémát ismertette a kisebbségek helyzetéről szóló kormánybeszámoló is⁶. Megoldás azonban ebben a kisebbségi önkormányzati rendszerben nincs és nem is lehetséges. Az egyének hivatalos regisztrációja híján mindenki szabadon deklarálja etnikai hovatartozását, és ezt az egyéni álláspontot a hatóságok nem bírálhatják felül.

A regisztrációval szembeni nagy ellenállásnak ma már nem elsősorban a kedvezőtlen történelmi tapasztalatok az okai, hanem az, hogy életidegen, idegen a modern, multikulturális társadalomtól. A problémát a többek által javasolt etnikai regisztráció többek között azért sem oldaná meg, mert

az egyének kettős, sőt többes etnikai kötődése Magyarországon általános jelenség, ezért bármilyen regisztráció még hevesebb viták kiindulópontja lenne. A népesség nagy része nem kötődik kizárólagosan valamely etnikumhoz, és ez normális körülmények között semmiféle problémát nem okoz. Nem tekinthető azonban normális jelenségnek az a törekvés, hogy egy etnikailag kevert társadalomban élő egyéneket egy „nemzetiségi” Prokrusz-tész-ágyba akarják kényszeríteni.

A kisebbségi egyesületekben az ilyen problémák ismeretlenek. Ha a kisebbségi egyesületek befogadnak (és nagyon sokszor befogadnak) magyarokat is, az kizárólag az ő dolguk. Ugyanúgy, ahogyan a magyarok is elfogadnak és kvázi magyarnak tartanak olyan személyeket, akik egészen bizonyosan nem magyarok.

Előre eldöntött választási eredmények

Egy-egy választási kezdeményezés hátterében rendszerint egy kisebbségi egyesület vagy a helyi kisebbségi aktivisták informális csoportja áll. A végeredmény szempontjából e különbségnek nincs jelentősége. Az ötjelöltes listák esetében az egyesületek előre eldöntötték azt, hogy kik legyenek a kisebbségi képviselők és őket jelölték. Az öt jelölt közül öt képviselőt kellett választani. A jelöltek között semmiféle versengés nem volt, s természetesen mind az öt jelöltet megválasztották. Maga a választás pusztán formáság volt, tehát felesleges lett volna a jelölő szervezet nevének feltüntetése is. Ezért 15 ötjelöltes listából tizennégyen csak az öt „független” jelölt szerepelt. Egy listán pedig mind az öt jelölt esetében ugyanaz az egyesület.

Az egyesületeknek nem a választás, hanem annak rossz szabályozása okozott problémákat. Ha ugyanis a jelöltek egyike az utolsó pillanatban meghal, elköltözik, visszalép stb. (*vis major*), akkor a választási szabályok szerint már nincs lehetőség új jelöltet állítani, sőt mi több, a választás sem tartható meg, mivel ötnél kevesebb a jelöltek száma. Pótjelöltek állítására nincs lehetőség. Dicséretes módon ezt a kisebbségellenes szabályt is kijátszották, úgy, hogy az öt jelölt mellett még egy-két áljelöltet is indítottak. Az így létrejött hat-hét jelöltes listák száma 14 volt. A jelölő egyesületek nevének feltüntetése ezeken is felesleges lett volna, s két lista kivételével ezt nem is tették meg. A két kivételt jelentő listán ugyan feltüntették, de mind a hat jelölt ugyanahhoz az egyesülethez tartozott.

Ájelöltek indításakor persze fennállt annak a lehetősége, hogy ezek több szavazatot kapnak, mint az igazi jelöltek. Voltak is ilyen esetek. A képviselővé választott ájelöltek ezért, a választások előtti döntéseknek megfelelően, lemondtak mandátumukról. Ezzel lehetővé tették azt, hogy a választási eredményektől függetlenül, az előzetes döntésnek megfelelően álljon fel a kisebbségi önkormányzat.

Az eddig felsorolt esetekben (29 lista, a listák többsége) tehát az előre kijelölt öt személy nyerte a választásokat, más szóval a választások végeredménye az előzetes döntéseknek megfelelően alakult. A helyi etnikai közösség szempontjából ez azt jelenti, hogy a bonyolult és drága választás beváltotta ugyan a hozzá fűzött reményeket, de teljesen felesleges volt. Kisebbségi önkormányzati választások nélkül is ugyanezek a személyek lennének a kisebbségi vezetők.

Mit jelent ez a helyi kisebbségi önkormányzatok legitimációja szempontjából? Egy, a civil szervezeteket negligáló, a helyi etnikai közösség vezetőségét megkettőző, felesleges közjogi procedúra révén létrejött szervezet legitimációja eleve kizárt. Annyira felesleges ez az intézmény, mint amennyire felesleges lenne ennek analógiájára például a házaspárok mellé házastársi önkormányzatot felállítani ugyanabból a két személyből.⁷

Mindemellett egy nem várt, érdekes fejlemény is akadt. A megválasztott képviselők ugyanis néha túl messzemenő következtetéseket vontak le abból, hogy ki hány szavazatot kapott. Különösen az lett presztizstényező, hogy az előre kijelölt öt győztes közül ki kapta a legtöbb szavazatot. Mindez azonban nem az ő hibájuk, hiszen – csupán a saját választási eredményüket vizsgálva – ekkor még nem vehették észre a választási eredmények komolytalanságát, komikusságát.

Az ábécé szerint összeállított listákon 20 esetben, vagyis az esetek két harmadában a névsor első helyén álló jelölt (a továbbiakban: névsorelső) lett a legtöbb szavazatot kapó „legfőbb győztes”. A névsorelső ettől kezdve hajlamos volt túlértékelni önmagát. Ez a torzulás némi zavart okozott a kisebbségi önkormányzatok elnökeinek megválasztásakor. Ennek következtében az ábécé-preferenciának az ötjelöltes listák esetében is volt kontraszelektív hatása, ha nem is olyan erőteljes, mint a többjelöltes listák esetében.

A választóktól független, automatikus kontraszelekció

31 listán ötnél több (6–31) jelölt neve szerepelt, még ha közülük egyesek csupán áljelöltek voltak is. Az e listákról megválasztott kisebbségi önkormányzati képviselők „választási eredményét” döntően az befolyásolta, hogy családnevüknek mi a kezdőbetűje. Az összes többi tényezőnek együttesen is csak alárendelt szerepe volt az eredmények alakulásában. Az alábbiakban különféle módszerekkel mutatjuk be ezt az ábécé-hatást.

Egyes jelöltekre a leadott szavazatok száma alig haladta meg az érvényességhez szükséges százalékot, ugyanakkor azonban voltak olyanok is, akik tizenegyzernél is több szavazatot kaptak. Az összehasonlítás nehézségeinek a jelölnévsorban azonos sorszámúak szavazatszámainak átlagolásával és a rangkorreláció vizsgálatával történt.

Az ún. kapcsolatvizsgálati módszerek közül leggyakrabban használt Spearman-féle rangkorrelációs együtthatóval mérhető az ábécérendbe állított jelöltek és a rájuk adott szavazatok alapján kialakított erőssorrend közötti kapcsolat szorossága. Ebben az esetben nullához közeli értéket kapunk akkor, ha nem az ábécé, hanem más tényezők befolyásolják a választási eredményeket. Ha viszont az ábécé alakítja az eredményt, akkor ez az együttható nem a nullához, hanem az egyhez lesz közelebb (az egy maga az ábécé). A 31 listán kialakult rangsorok és az ábécé együtthatója 0,8. Az ábécé és a kialakult erőssorrend ilyen nagyfokú hasonlósága azt jelenti, hogy a választási eredményeket döntően az ábécé határozta meg.

Mekkora volt a esélykülönbség a névsorban (azaz a listán) első illetve utolsó helyen állók között (a továbbiakban névsorelső illetve névsorutolsó)? A 31 névsorelső közül 28-at választottak be a kisebbségi önkormányzatokba, míg a 31 névsorutolsóból csupán 11-et. Két és félszer annyi névsorelső lett képviselő, mint névsorutolsó. A kudarcot vallottak száma között még nagyobb a különbség: a névsorelsőkből három, a névsorutolsókból pedig húsz jelölt szerepelt sikertelenül. Hatszor annyi névsorutolsó vallott kudarcot, mint ahány névsorelső.

A névsorelsők és a névsorutolsók átlagos szavazatszámai a következőképpen alakultak: a listák első helyein szereplők, azaz a névsorelsők átlagosan 1027 szavazatot kaptak, a listák 16. helyein szereplők 599 szavazatot, a listák 31. helyein szereplők pedig 117 szavazatot. Tehát a névsor első és 31. helyén állók közötti különbség kilencszeres.

A listák azonban különböző hosszúságúak, ezért amíg az első helyen szereplőből 31, a 16-ikból csak nyolc, 31-ikből pedig csupán kettő volt. A névsorelsőket ezért célszerű összehasonlítani a névsorutolsókkal is, hiszen ez utóbbiakból is 31-nek kell lenni (valahol a különböző hosszúságú listák 6-31. helyein). Eszerint a névsorelsők átlagos szavazatszama 1027, a névsorutolsóké pedig 547. Vagyis ha ezt a számítást vesszük alapul, a szavazatszerzési esélyeik közötti különbség „csupán” kétszeres.

A legtöbb szavazatot elnyert jelöltnek megnöttek az esélyei az elnökké választáshoz. Kik kapták a legtöbb szavazatot, azaz kik lettek a győztesnek nevezhető szavazatelsők? A 31 győztes több mint fele, 18 győztes a névsorelsők közül került ki, 3 győztes a névsorban őket követők, a többi győztes pedig szórványosan a többi közül (de inkább a névsor elejéről és senki a névsorok 16-31. helyeiről). Tehát kétség nem férhet ahhoz, hogy a névsorelsők többsége nem azért kapta a legtöbb szavazatot, mert a választóknak ő volt a legszimpatikusabb, vagy mert ő a legalkalmasabb kisebbségi önkormányzati képviselőnek, hanem az ábécében elfoglalt helye alapján.

A szavazatszámoknak nem csak a képviselővé választáskor volt döntő szerepe, hanem még később, az öttagú képviselőtestületek elnökének megválasztásakor is. Az öt képviselő közül bárki lehetett elnök, de annak volt erre a legnagyobb esélye, aki kiemelkedően a legtöbb szavazatot kapta. Számos esetben meglepetést keltett a győztes személye, hiszen korábban szóba sem került lehetséges vezetőként, de a szavazás eredményének, „a választók bizalmának” ismeretében azonnal nagy ambíciói támadtak. A többiek gyakran jobb meggyőződésük ellenére mintegy fejet hajtottak a „demokratikus” választások eredménye, a „népakarat” előtt, s azt választották meg elnöknek, akire korábban nem is gondoltak volna. Fel sem merülhetett az, hogy az eredmények az ábécé-hatás miatt alakultak úgy, ahogyan alakultak. Már csak azért sem, mert a névsorelsőnek rendszerint nem is A-val, hanem esetleg B-vel, C-vel, D-vel E-vel F-fel stb. kezdődik a neve. Az ábécé-preferencia tendenciaszerűen, de nagyon határozottan érvényesült. Azonban közvetlenül a választások után, csupán egy-egy lista választási eredményét tanulmányozva, a kezdőbetűk és a szavazatszám közötti összefüggés rejtve maradt.

A kisebbségi biztos jelentése beszámolt egy 1998-ban megválasztott kisebbségi képviselő esetéről. „Eredményes választási szereplésének feltehetően az a magyarázata, hogy családi nevének kezdőbetűje az ábécé elején ta-

lálható, és így a német kisebbségi önkormányzati jelöltek nevét tartalmazó szavazólapon az első helyen tüntették fel...”⁸

Most már látjuk, hogy a szóvá tett eset nem egyedi, hanem általános, tipikus. Alább azonban a sokkal kisebb jelentőségűnek bizonyult egyéb tényezőket, sőt a kivételeket is áttekintjük.

A közigazgatásban dolgozó szakemberek számítások nélkül is érezték azt, hogy itt valami nincs rendben. Nem véletlenül terjedtek körükben az olyan ironikus megjegyzések, hogy sokkal olcsóbb és célszerűbb lenne a jelöltek közül kisorsolni a kisebbségi képviselőket.

Ebben a rendszerben persze véletlenül igen kiváló személyek is lehetnek győztesek. A probléma az, hogy ezt nem elsősorban kiválóságuknak, hanem inkább a véletlennek köszönheték. Még nagyobb probléma az, hogy ebben a diszfunkcionáló rendszerben más kiváló jelölteknek gyakorlatilag semmi esélyük sem volt a győzelemre, sőt a kisebbségi önkormányzatba való bejutásuk esélye is minimálisnak mondható. A „választás” tehát a kisebbségi vezetők kontraszelekcióját eredményezte.

A választók zöme legalább egy nevet megjelölt, rendszerint az elsőt, anélkül, hogy ez tartalmilag, érdemben erre a jelöltre leadott szavazat lett volna. Akik több (maximum öt) nevet jelöltek meg, azok is többnyire a névsor elején állókkal tették ezt, tehát ők sem a jelöltekre, hanem csupán a kisebbségi listára szavaztak, mintegy biztosították a kisebbséget szimpátiájukról, támogatásukról.

Ami most még csak irónia tárgya és a humoristák céltáblája, az rövidesen abszurd valósággá válhat. Karriertanácsadók a legjobb meggyőződéssel fogják ajánlani a névváltoztatást a kisebbségi képviselőjelölteknek. Egy jól megválasztott (A-val vagy Aa-val kezdődő) családnévvel bárki egy kisebbségi lista élére kerülhet, és ez már majdnem garancia arra, hogy az illető megkezdheti kisebbségi politikusi pályafutását. Kivételek persze mindig lesznek, de azért a névsor vége felé állókat, legyenek ők bármilyen kiválóak, inkább a kudarcok elviselésére kell felkészíteni.

Csak a cigányok és a németek állítottak annyi többjelöltes listát, hogy az etnikumok közötti különbségek is vizsgálhatóak. Az ő választási eredmények ábécé-preferenciája között határozott különbség van. (1. táblázat)

1. táblázat. A többjelöltes listák legtöbb szavazatot kapott jelöltjeinek helye a névsorban

<i>Kisebbség</i>	<i>Listák száma</i>	<i>A legtöbb szavazatot kapott jelöltek helye a névsorban</i>
Cigány	7	1., 1., 1., 2., 12., 14., 15.
Német	6	1., 1., 1., 1., 1., 12.
Lengyel	5	1., 1., 1., 5., 6.
Örmény, görög, szerb, szlovák, bolgár, horvát, román, ukrán együtt	13	1., 1., 1., 1., 1., 1., 1., 2., 2., 3., 4., 5., 10.

Az ábécé-preferencia tehát legkevésbé a cigány listákra szavazók körében érvényesült, azaz ők sokkal tudatosabban szavaztak, mint a többiek. Ugyanakkor leginkább a német listákra szavazók körében érvényesült az ábécé-hatás. Mi ennek a magyarázata? Hiszen az összes kisebbség közül a cigány a legkevésbé művelt, képzett, iskolázott, a német pedig a legképzettebbek között van.

A német (és az egyéb nem cigány) listákra szavazóknak az a rétege, amely tudatosan valamely személyre szavazott, alulmaradt azokkal szemben, akik valójában nem választottak, hanem csak a német etnikumot biztosították szimpátiájukról. Ezért a német képviselők között erőteljesebb kontraszelekció érvényesült, mint a cigányok körében.

A cigányok többsége ugyanis szavazni sem ment el. Akik elmentek, azok többnyire tudatosan személyre szavaztak, volt valamilyen koncepciójuk, céljuk, elképzelésük a választásról. A cigányság alacsonyabb társadalmi presztízse és a velük szembeni előítéletesség miatt szavazóik között feltehetően kevesebben voltak a cigányságot szimpátiaszavazatukkal támogatók is, mint a németek esetében. Az ábécé-preferencia a cigány listák esetében is meghatározó ugyan, de a többinél, különösen a német listáknál kevésbé.

A felesleges kiadások megduplázásának terve

Többnyire a tényeket figyelmen kívül hagyó hipotéziseken alapulnak a kisebbségi és a választási törvény tervezett módosításai. Ezek közül

az egyik az, hogy ha a kisebbségi választásoknak a helyi önkormányzati választásoktól eltérő időpontban történő megrendezésével szűkítjük a választók körét, akkor számos probléma megoldódik. Csakhogy ilyen elkülönített választások már voltak, többek között az egyik nagyvárosban, Szegeden is, s ebből következtetni lehet a törvénymódosítás várható eredményére. Itt 1995. november 19-én négy kisebbségi önkormányzatra (cigány, görög, német, román) összesen 1266 érvényes szavazatot adtak le. (1998-ban, a helyi önkormányzati választásokkal egy időben ugyanerre a négyre 8219-en szavaztak.)

1995-ben két lista ötjelöltes volt, tehát nem volt kétséges, hogy pontosan az előzetes döntéseknek megfelelően alakulnak a választási eredmények. A hatjelöltes listán a névsorban második, a hétjelöltes listán a névsorelső kapta a legtöbb szavazatot. A négy lista Spearman-féle rangkorrelációs együtthatója 0,8, vagyis ugyanannyi, mint 1998-ban. Az egyes jelöltek szavazatainak számát tehát az elkülönített választásokon is az ábécében elfoglalt helyük determinálta, és az összes többi tényezőnek együttesen is csak ennek alárendelt szerepe volt.

A helyi önkormányzati választásokkal egy időben vagy attól elkülönülten megrendezett kisebbségi választások között azért nincs lényeges különbség, mert a szavazók zöme az utóbbi esetben sem a kisebbségi aktivisták, a kisebbségi egyesületek tagjai, tehát nem a hozzáértően, valóban személyre szavazók közül kerülnek ki. A szavazók többsége pedig akár a névsorban jó helyet elfoglaló Caligula lovát is képviselővé választja, függetlenül attól, hogy elkülönülten rendezik a választásokat vagy sem. Ezek a választások egy eleve rossz rendszer demokratikus mázának újabb és újabb rétegei. Szerencsés esetben feleslegesek, rosszabb esetben tovább erősítik az ábécéhatással járó kontraszelekciót. Várhatóan a kiadások megduplázódása lesz a választások elkülönítésének egyetlen új fejleménye.

A kisebbségi egyesületek „versenyztetése”

A 31 többjelöltes lista közül 16-ban nem lehetett verseny a kisebbségi szervezetek között, mert 14 listán ezek egyáltalán nem jelentek meg, kettőn pedig az összes jelölt ugyanahhoz az egyesülethez tartozott.

15 listán viszont legalább egy egyesület szerepelt, tehát elméletileg, azaz a jogalkotó szándéka szerint versenynek kellett volna lennie, legalább

az egyesület és egy független jelölt között. Csakhogy a névsorelsőt többnyire ott is megválasztották, ahol nem a választók által nyilvánvalóan preferált, hanem egy másik egyesülethez tartozott, vagy független volt (debreceni cigány, győri cigány, Bp. XI. cigány, lengyel, román, Bp. XVIII. cigány). Alig néhány esetben tapasztalható az, hogy az ábécé-preferencia ennél kisebb, elhanyagolható mértékben érvényesült.

Számos kis szervezet csupán a választásokon való részvétel céljából jött létre, majd nyomtalanul eltűnt. Ezekben a helyi etnikai közösségekben nem volt és azóta sincs olyan szervezeti elkülönülés, amely megosztaná a közösséget. A választás csupán alkalom volt arra, hogy egyes személyi ellentétek úgy jelenjenek meg, mintha szervezetek állnának egymással szemben, ennek azonban nem lett tartós következménye.

Ezeknél nagyobb figyelmet érdemel az a néhány eset, amelyekben országos egyesületek helyi versengése tapasztalható. Ilyen az örmények két nagy, egymással szemben álló egyesülete, az Arménia Népe (AN) és az Erdélyi Örmény Gyökerek (EÖ). A XVIII. kerületben csak az AN, Szegeden csak az EÖ indított jelölteket, és természetesen megválasztották őket. Debrecenben az AN 4 képviselője mellé ötödiknek bejutott képviselő viszont nem az általa képviselt kis szervezetnek, hanem annak köszönhette bejutását, hogy névsorelső volt. A XI. kerületben alakulhatott volna ki csak igazi verseny az AN és az EÖ 5-5 jelöltje között. Az EÖ 4, az AN 1 képviselői helyet szerzett a kisebbségi önkormányzatban. De feltűnő az, hogy a megválasztottak között van a névsor elején álló négy személy, akik közül három az EÖ jelöltjeként indult. Esetünkben azonban a választás az ábécé-preferencia nélkül is problematikus lett volna. Ennek a két egyesületnek ugyanis nem a(z egyáltalán nem szükségszerű) szembenállása a lényeges, hanem az, hogy nagyjából a magyarországi örménység két rétegét képviselik. Szervezeteik viszonya tehát soha nem rendeződhet egymás „leszavazásával”. Az ilyen látszólagos versenyhelyzetek helyett inkább az együttműködés útjának egyengetése lenne célszerű. A kulturális élethez való hozzájárulásuk megítéléséhez sem ad semmiféle támpontot egy ilyen szavazás, amely csak a másik „legyőzésére” irányuló irracionális hajlamot erősítette, szembenállásukat fokozta és nem oldott meg semmit.

Kettőnél több egyesület a cigány listákon indult: Bp. XI. 6, Pécs 5, Debrecen 4, Bp. XVIII. 4, Miskolc 3, Győr 2, Szeged 2, és mindegyiken még függetlenek is. Hiába indult azonban sok kicsi és alkalmi szervezet, továbbá

számos független jelölt, Győrben, Pécsen és Szegeden mégis többséget kapott az, amelyről a választások nélkül is tudni lehetett, hogy ez a helyi szervezet (Cigányok Érdekvédelmi Szövetsége, Cigány Kulturális és Közművelődési Egyesület, Szegedi Cigányok Demokratikus Közössége). Másutt ilyen egyesület híján a függetlenek kaptak többséget (Miskolc, Bp. XI.). A magukat országosnak tekintő cigány szervezetek közül a Phralipe csak egy helyen, az MCDSZ kettőben, a Lungo Drom háromban tudott jelöltet állítani. Közülük az MCDSZ szerzett négy mandátumot (XVIII. ker.), a Lungo Drom pedig egyet (Debrecen, névsorelső). A nagyvárosok cigány tömegeiben tehát az országos szervezetek közül a legnagyobbnak tartott Lungo Dromnak sincs bázisa. A Lungo Drom nagy befolyása onnan ered, hogy a kis települések sok cigány önkormányzata jobban van képviselve az országos cigány önkormányzat megválasztásán, mint a nagyvárosok nagy létszámú cigány tömegeit képviselő néhány önkormányzat.

Képzettség és kisebbségi névhasználat

A szervezeti hovatartozáson kívül a doktori cím és a kisebbségre utaló családnév az, amely az ábécé-hatás dominanciája mellett egyes esetekben, némileg befolyásolta a választási eredményeket.

A szavazólapokon feltüntetett 373 jelölt közül 31-nek a neve mellett fel volt tüntetve a doktori cím, és közülük 27-et meg is választottak, sőt mi több, heten közülük szavazatelsők is lettek. A doktori címmel rendelkezők megoszlása persze nagyon egyenetlen. A 46 lista közül 16 listán egyáltalán nem szerepeltek, de a debreceni örmény önkormányzatba négyet, a szegedi lengyelbe hármát is beválasztottak. A doktori cím tisztelete talán valamelyest kisebb a fővárosban, hiszen budapesti az a négy, akiket nem választottak meg (közülük kettő névsorutolsó).

Bizonyára az ábécétől eltérítő tényező volt még a jelöltek személyes ismerettségű köre, népszerűsége is, de csak a szavazók szűk körében. Egy másik tényező is van, amelyet szintén lehetetlen számszerűsíteni. A választók valamelyest előnyben részesítették volna a megfelelő etnikumhoz való tartozásra utaló család-, sőt a keresztneveket is. A magyarországi családnevek történetét ismerve azonban érthető, hogy ez a törekvés nem volt erős. Az esetek túlnyomó többségében ugyanis a családnév sem a valamely etnikumhoz való tartozást, sem az abból való származást nem fedi fel, sőt gyakran félrevezető.

Különösen félvezetők lehetnek az asszonynevek, hiszen sok asszonynak csak férje családneve után van kisebbségi származásra utaló neve, míg ő maga nem tartozik ahhoz a kisebbséghez. Más esetekben pedig ennek éppen a fordítottja igaz: a magyar asszonynev elfedi azt aényt, hogy ő például kifejezetten, teljes mértékben, minden szempontból valamely kisebbséghez tartozik, és nem is tartja magát magyarnak. Többen joggal kifogásolták, hogy kisebbségi lánykori nevüket csak azokban a ritkább esetekben tüntethetik fel a szavazólapokon, amikor egyébként ezt az asszonynevformát használják személyi igazolványukban is. Amikor férjhez menetelük idején saját névhasználatukról döntöttek, még nem vehették figyelembe azt, hogy lánykori nevük elhagyása majd valamikor hátrányos helyzetbe hozhatja őket egy akkor még nem létező közéleti szerepben, a kisebbségi önkormányzati választásokon.

Területi megoszlás

Győrben fordult elő az az egyedülálló eset, hogy a többjelöltes listán egy névsorutolsó jelölt kapta a legtöbb szavazatot. (Igaz ugyan, hogy egy nem is túl hosszú, 6 fős listán indult, és doktori címmel is rendelkezett.) Ennek a kivételes helyezésnek a következtében a győri listák körében alig mutatható ki az ábécé-preferencia, ti. a másik két lista közül csak az egyikben győzött a névsorelső. A másik véglet Miskolc, Szeged és Budapest, ahol a névsorelsők szavazatelőnye több, mint kétszeres. Ezt az ábécé-index mutatja, amelynek 1,0 körül kellene lennie abban az esetben, ha nem érvényesülne az ábécé-preferencia. (2. táblázat)

A névsorelsők a legjobb eredményeket a budapesti kerületekben érték el. A XVIII. kerületben kivétel nélkül mindegyik listán a névsorelső lett a győztes. A budapesti kerületek kisebbek ugyan, mint a nagyvárosok, a főváros részeként azonban ezek mutatnak leginkább nagyvárosi jelleget.

A nagyvárosok helyzete mindenesetre kiemelkedő jelentőségű. A néprajzi kutatások és a politikai illúziók szempontjából persze a hagyományosan kisebbségek által lakott kistéleplülések az érdekesek, a kisebbségek jövője szempontjából azonban sokkal fontosabb az, hogy mi történik a nagyvárosokban.

Folyamatos a migráció az ország elmaradottabb rurális térségeiből a nagyvárosokba, és folyamatos a hagyományosan kisebbségek által lakott

Település kerület	Átlagos szavazatszám	Ábécé-index		Névsorelső = szavazatelső		
		Névsorutolsó	Névsorelső	né/nu	Esetek száma	Esetek aránya %
Győr	3	1195	901	1,33	1	33
Pécs	4	994	543	1,83	0	0
Szeged	8	763	358	2,13	5	62
Debrecen	2	1111	748	1,49	1	50
Miskolc	3	1128	505	2,23	1	33
Bp. XI.	6	1355	672	2,02	4	67
Bp. XVIII.	5	886	437	2,03	5	100
31 lista		1027	547	1,88	17	55

2. táblázat. Az ábécé-preferencia mértéke településenként.

vidékek elmagyarosodása is. A kisebbségek jövője döntően attól függ, hogy mekkora esélyük van identitásuk megőrzésére ott, ahová vándorolnak, vagyis a nagyvárosban. Ha itt hiányoznak vagy gyengék a kisebbségi szervezetek, akkor sorsuk az azonnali beolvadás. Azokban a nagyvárosokban azonban, amelyekben a fejlett országokhoz hasonlóan kibontakozik az etnikai reneszánsz, gyorsan növekedhet etnikai identitásuk megőrzésének esélye. A nagyvárosokban új típusú, a migrációban gyökerező etnikai közösségek jönnek létre, amelyek civil szervezeteik révén képesek sokkal tudatosabban fellépni etnokulturális sajátosságaik megőrzéséért, mint az előregedő, kiürülő vidéki közösségek.⁹ A vidéki közösségek helyzetének javulása is jórészt a nagyvárosi (fővárosi) szervezetek erejének, aktivitásának, a kisebbségpolitikára gyakorolt hatásuknak, befolyásuknak a függvénye.

Mire jók a kisebbségi választások?

A kisebbségi választásoktól a jogalkotó azt várta, hogy a kisebbségek megválasszák önkormányzati képviselőiket. A választásokon azonban alapvetően nem ez történt. A vizsgált településeken a települési önkormányzatokra szavazóknak 20-30-40 százaléka valamely kisebbségi listára is szavazott. Egészen biztos tehát, hogy jóval többen szavaztak rájuk, mint ahányan

ahhoz a kisebbségekhez tartoznak (kivéve a cigányokat, akikre általában kevesebben). A kisebbségi szavazótábort lényegében a népességnek az az egyharmada adja, amely tudatában van valamely felmenőjük kisebbségi származásának, esetleg maga is egy kisebbséghez tartozónak érzi magát (valamelyest vagy kifejezetten). Kisebbség és többség között nincs éles határ.

A jelölteket csak a kisebbségi egyesületekbe tömörült „bennfentesek” ismerték. A tekintélyes nagyságú kisebbségi szavazótábor tehát a kisebbségekre szavazott, nem pedig a számára ismeretlen jelöltekre. A kisebbségi képviselőket nem választották, hanem egy rossz rendszerben rosszul „kiválasztódtak”. Arról sincs szó, hogy a magyarok mintegy beavatkoztak volna a kisebbségek belső ügyeibe. A népesség jelentős része tudatában van kisebbségi származásának vagy maga is valamely kisebbséghez tartozónak érzi magát, s ezért úgy gondolta, hogy egy kisebbségi listára kell szavaznia.

A kisebbségi önkormányzati választások nem érték el a kitűzött célt, nem váltak be a gyakorlatban, tehát ilyenekre nincs szükség. A megfelelő legitimációval rendelkező civil szervezetek szerepét töltenék be, ezért feleslegsek.

Etnobiznisz

1993-ban a magyar kisebbségpolitika egyszerűen a kisebbségi önkormányzatok hatáskörébe utalta mindazon etnikai nyelvpolitai, kulturális és hagyományörző tevékenységeket, amelyeket, mint sok egyéb feladatot is, a fejlett országokban civil szervezetek látnak el, jelentős állami támogatással.

Pályázatok útján a kisebbségi önkormányzatok és a civil szervezetek egyaránt pénzhez juthatnak, a feltételek azonban alapvetően a kisebbségi önkormányzatoknak kedveznek. Őket támogatja a jogi háttér, a kiemelt, folyamatos, évről évre növekvő és feltételekhez nem kötött állami támogatás. Ezen felül a helyi önkormányzatoknak törvény szerinti kötelességei között szerepel az, hogy számukra helyiséget, technikát, szakmai segítséget, azaz megfelelő infrastruktúrát is biztosítsanak.

További különbség közöttük az, hogy az egyesületek lényegében a kisebbségi aktivisták és tagságuk folyamatos ellenőrzése mellett, a kisebbségi önkormányzatok pedig ellenőrzés nélkül tevékenykednek. Az Állami Számvevőszék és a közigazgatási hivatalok feladata csupán a pénzfelhasználás törvényességének és a számviteli szabályok betartásának ellenőrzése.

A határozatok azonban bármilyenek lehetnek, abba senkinek nincs beleszólása. A kisebbségi önkormányzatok pénzfelhasználását az eddigi legalaposabb vizsgálat¹⁰ sem tudta elemezni. Már csak azért sem, mert a vizsgálat önkéntes bevalláson alapult, és a kérdőívek nagy részét vissza sem küldték.

Az országgyűlés és települési önkormányzatok tevékenységét szigorúan szemmel tartja és ellenőrzi az ellenzék és a sajtó. A helyi kisebbségi önkormányzatokban azonban nincs ellenzék, ez az önkormányzat nem számol be senkinek, nem számol el senkinek, nem vonhatja felelősségre senki. Függetlensége ebben a vonatkozásban nagyobb, mint a kormányé vagy a települési önkormányzaté.

A cigányságtól (sajátos helyzete miatt) eltekintve, a nem cigány kisebbségek esetében az etnokulturális sajátosságok megőrzésének legfontosabb területei fontossági sorrendben a következők lennének: családi anyanyelvhasználat, a gyermekek anyanyelvi nevelése, anyanyelvi oktatás, anyanyelvi kultúra, az anyanyelv használata egyéb területeken, hagyományápolás és egyebek.

Ezek a törekvések egyes esetleírások szerint az országos kisebbségi önkormányzatokban elég erőteljesen érvényesülnek. Ugyanakkor az tapasztalható, hogy a fenti sorrend egyre több helyi kisebbségi önkormányzat pénzfelhasználásában nemcsak hogy nem érvényesül, hanem a sorrend már fordított. Igaz, hogy ez a megállapítás nem felmérés eredménye, hanem csak az egyre elterjedtebb szubjektív megítélésen alapul, amelyet kisebbségi vezetők nem is igyekeznek cáfolni, ugyanis a „sajátos magyarországi viszonyokkal” magyarázzák azt. A közmegítélés szerint a kisebbségi önkormányzati képviselőnek nem kell értenie semmihez, s egyetlen feladata a kisebbségi önkormányzatok rendelkezésére álló pénz törvényes elköltése¹¹. Mint láttuk, elsősorban egyebekre, s ebbe bármilyen emberi tevékenység befér. Elsősorban az ilyen tevékenységre használják az etnobiznisz kifejezést.

A kialakult furcsa helyzetre azonban az is jellemző, hogy ahol nincs etnobiznisz, hanem az etnokulturális sajátosságok megőrzéséért folyó érdemi munka folyik, ott a szükséges pénz töredékével rendelkeznek, és a meglévő pályázati rendszerben folyamatos szolgáltatásokat nem tudnak biztosítani.

A legitimitációhiány, az ellenőrzés nélküli működés és az etnobiznisz miatt a helyi kisebbségi önkormányzatok rendszere nem illeszthető be a demokratikus társadalmi rendbe. Ahol az önkormányzatoknak mégis van bizonyos fokú legitimitációjuk, ott azt elsősorban az őket létrehozó, mögöttük

álló egyesületeknek köszönhetik. A rendszer lényegéből következik azonban az egyesületekhez fűződő kapcsolat lazulása, a civil szférától való további eltávolodás, és a szaporodó egyéb riasztó jelenségek is (a kritikát kisebbségellenes megnyilvánulásként interpretálják, hiányzó legitimációjukat többek között historizálással igyekeznek pótolni, más etnikumokkal szemben határozzák meg magukat, pártpolitikával foglalkoznak stb.).

A kisebbségpolitikai modell megtisztításának lehetősége

A helyi kisebbségi önkormányzatoknak szánt feladatok ellátásához nincs szükség közjogi értelemben vett önkormányzatokra, hiszen az egyesületek legalább olyan jól, de inkább egyszerűbben, demokratikusabban és hatékonyabban gyakorolhatnák valamennyi eddigi kisebbségi önkormányzati jogosítványt. Ez ma már nem is vita tárgya. Az egyetlen súlyos ellenérv az, hogy a kisebbségi érdekképviselő közjogi súlyában határozott visszalépés lenne az önkormányzatiság „megvonása”¹². Meggyőződésünk szerint máris ennél súlyosabb érvek szólnak a rendszer fenntartása ellen, ugyanakkor nem is az önkormányzatiság „megvonása” a teendő.

A kisebbségi kulturális autonómia megvalósulásának legfontosabb biztosítéka az, hogy szervezeteiket demokratikus úton hozzák létre, és azok demokratikusan és hatékonyan működjenek a kisebbség etnokulturális sajátosságainak megőrzése érdekében. A helyi kisebbségi önkormányzatok egyik követelménynek sem tesznek eleget.

A felesleges helyi kisebbségi választások és önkormányzatok mögött azonban ott állnak a helyi egyesületek. Igaz, ezek számos településen még hiányoznak. Az egyesülési törvény azonban már tíz fővel lehetővé teszi egyesület alapítását. Külön nyereség lenne a kisebbségi önkormányzatok megszűnése ott, ahol öt olyan támogatójuk sincs, akik velük együtt megalakítanák a szerepüket átvevő egyesületet, hiszen ez egy olyan elszigetelt, ötagú szervezet, amely valószínűséggel csak etnobiznisszel foglalkozik.

Az országos önkormányzatok rendszere nemcsak megmaradna, hanem jelentősen megerősödne, hiszen azt az egyesületeknek, tehát a megfelelő legitimációval rendelkező helyi kisebbségi szervezeteknek a küldöttei választanák.

Összefoglalás

Az öt nagyváros és két budapesti kerület összesen 46 kisebbségi önkormányzat választásának elemzéséből levont következtetések az alábbiak:

1. A kisebbségi kulturális autonómia megvalósulásának legfontosabb biztosítója az, hogy szervezeteiket legalább olyan demokratikusan hozzák létre és azok legalább olyan demokratikusan és hatékonyan működjenek a kisebbség etnikulturális sajátosságainak megőrzése érdekében, mint a helyi kisebbségi egyesületek. A helyi kisebbségi önkormányzatok egyik követelménynek sem tesznek eleget, de a kisebbségeket képviselő szervezetek megduplázása miatt jó működésük esetén is feleslegesek lennének.
2. Az esetek mintegy fele részében az aktivisták előre eldöntik a választási eredményeket, ezért a választások feleslegesek.
3. A választók az esetek másik felében sem személyre, hanem kisebbségre szavaznak. A jelöltekre leadott szavazatok számát az ábécében elfoglalt helyük determinálja, és az összes többi tényezőnek együttesen is csak ennek alárendelt szerepe van. Az ilyen kisebbségi választások a demokráziát látszatát keltik, ugyanakkor a demokráciát rombolják és kontraszelektációs folyamatokat indítanak el.
4. Az ábécérendbe állított jelöltek és a rájuk adott szavazatok alapján kialakított erőssorrend közötti kapcsolat szoroságát mutatja a Spearman-féle rangkorrelációs együttható, amely esetünkben 0,8. Az eredmény ugyanez volt 1995-ben is, amikor a kisebbségi választásokat a helyi önkormányzati választásoktól elkülönülten tartották. Ennek az elkülönítésnek a tervezett törvénybe iktatásától tehát a költségek megduplázódásán kívül más következménye nem várható.
5. A részben kontraszelektált és demokratikus ellenőrzés nélkül működő helyi kisebbségi önkormányzatok körében általános az etnobilizáció, azaz beszámolási kötelezettség és számonkérési lehetőség nélkül költik el az állami és önkormányzati pénzeket.
6. Az országos kisebbségi önkormányzatok helyzete, legitimitációja csak akkor erősödhet meg, ha a megfelelő legitimitációval rendelkező helyi kisebbségi egyesületek küldöttei választják.

JEGYZETEK

- ¹ Az 1993. évi LXXVII. törvény a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól.
- ² Az 1989. évi II. törvény az egyesülési jogról.
- ³ Itt nem foglalkozunk az ifjúsági, írói, vallásos, szakmai stb. ún. rétegszervezetekkel.
- ⁴ *Beszámoló a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosának tevékenységéről.* 1998. január -1998. december 31. Országgyűlési Biztosok Hivatala, 1999.
- ⁵ Boka Tibor: Az 1998-99-es kisebbségi önkormányzati választások egyes tapasztalatairól. In *Conviețuirea. Együttélés*, 1999, 2-3, 96-100.
- ⁶ *Beszámoló a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosának tevékenységéről.* 1998. január -1998. december 31. Országgyűlési Biztosok Hivatala, 1999, 140-141.
- ⁷ Csak a násznép által megválasztott, kéttagú, közjogi státuszú házastársi önkormányzatok lennének jogosultak családi pótlékra, adókedvezményre, stb. A pénz felvételét követően a házastársak persze roppant elégedettek lennének a házastársi önkormányzatok működésével, és egyáltalán nem éreznék azokat feleslegesnek.
- ⁸ *Beszámoló a nemzeti és etnikai kisebbségi jogok országgyűlési biztosának tevékenységéről.* 1999. január 1. – 1999. december 31. Országgyűlési Biztosok Hivatala, 2000, 32-33.
- ⁹ Lásd: Rátkai Árpád: A kisebbségi aktivitás új központja: Szeged. In *Regio*, 1997, 1, 82-103.; Rátkai Árpád: A szegedi etnikai közösségek. In *Eurotrio*. Mutatványszám, 1997, 28-36.; Rátkai Árpád: Szeged változó etnikai arculata. In *Conviețuirea. Együttélés*. (Szeged) Anul 1. nr. 4. 1997. – Anul 2. nr. 1. 1998.; Rátkai Árpád: A migráció nyomán létrejött etnikai közösségek Szegeden. In *A migráció és mobilitás*. 2. A KSH Népeségtudományi Kutató Intézet Konferenciája. 1997. nov.10-11. Budapest, 1999, KSH, 199-207.; Rátkai Árpád: A kisebbségek társadalmi súlyáról. In *Conviețuirea. Együttélés*. 1999, 2-3, 100-105.; Rátkai Árpád és Sümeghy Zoltán: A Dél-Alföld nem magyar és nem cigány kisebbségei. In Szónokyné A. G. (szerk.): *Határok és régiók. Nemzetközi Konferencia. Szeged, 1999. november 29-30.* Szeged, 2000, JATE Gazdasági Földrajzi Tanszék (megjelenés alatt).
- ¹⁰ Csefkó Ferenc és Pálné Kovács Ilona: *Kisebbségi önkormányzatok Magyarországon.* Budapest, 1999, Osiris.
- ¹¹ Boka Tibor: Az 1998-99-es kisebbségi önkormányzati választások egyes tapasztalatairól. In *Conviețuirea. Együttélés*,. 1999, 2-3, 96-100.
- ¹² Csefkó Ferenc: A kisebbségi önkormányzatok közjogi státusa, működésük meghatározó területei. In *Regio*, 1998, 4, 39-52.

ÁRPÁD RÁTKAI

The Lack of Legitimacy of the National Minority Self-Governments

The author gives the analysis of the elections in 46 autonomies of the minorities held in the 5 cities in the countryside in Hungary and two districts of Budapest. According to him, the election's results are generally settled beforehand, thus they are needless. On the other hand the votes by the electorate are given to the national minority and not to a person. The numbers of the votes are determined by their place in the alphabet and all other factors have inferior places. While these minority elections have the appearance of the democracy, it destroys it and launches a process of counter selections. The 'ethno business' is general among the unsupervised and partly counter – selected autonomies, that is to say, they spend the state and self-government's money without being held responsible.